

Analyse
Ex on the Beach Norge 2018
Discovery Networks Norge

Av Anne Solfrid Brennhovd, Damaris Norge
Utført på oppdrag fra Tro & Medier

I denne analysen har vi sett på reality-serien *Ex on the Beach*, produsert av Discovery Norge. Serien fikk stor oppmerksomhet både før, under og etter sending, og enkelte hendelser utløste debatt både i riksmedier og på sosiale medier. Hvilke verdier finner vi under historien som blir fortalt? Kan vi få en bedre forståelse av denne kulturen, hvilke spørsmål serien stiller og hvilke svar som gis?

1. Innledning

- a. Aktualisering og materiale
- b. Metode

2. Bakgrunn

- a. Presentasjon av format og bakteppe
- b. Om *Ex on the Beach Norge*

3. *Ex on the Beach* og verdier hos deltakerne

- a. Identitet i det grenseløse
- b. Snill innerst inne
- c. Sex er upersonlig
- d. Lykken som kompassnål
- e. Moralen er flytende
- f. Kjærlighetens betydning

4. *Ex on the Beach* og virkeligheten

- a. Regissert virkelighet?
- b. Sosialt eksperiment for debatt?
- c. Autonome seere?

5. Konklusjoner

- a. Sammenfatning
- b. Moralsk panikk?
- c. Utblikk

«In a network society, where media are so prominent, identity construction is more than ever an individual task with many opportunities and possible avenues. Some will experience this as an ultimate proof of liberation. But for others this may be a damaging task, given the absence of the safe haven of family, tradition, neighbourhood and social class. Given the imminent role of media in identity politics, it is only a small step to see various forms of RT (Reality TV) as performing forceful, concrete scenarios of identity construction in action, reinforced by its intimacy and everyday life setting.» (Daniel Biltereyst)¹

1. Innledning

a. Aktualisering og materiale

Ex on the Beach Norge er en svært omdiskutert realityserie som ble produsert av Discovery Networks Norge og sendt på TV-kanalen Fem og strømmetjenesten Dplay høsten 2018. Konseptet er utviklet i Storbritannia og er tidligere sendt i flere andre land. Serien har i Norge ført til debatt om grenser for frivillig sex, hva som faktisk regnes som sex, hva som er greit å utsette realitydeltakere for og hvilket ansvar produsenten har både under opptak og redigering. Derfor er det interessant å se på hvilke verdier som preger det seerne får tilgang til å se, og hva det forteller om kulturen som oppstår i en slik sammenheng.

b. Metode

I denne analysen er det benyttet en tilnærming som bygger på en metode utviklet av fagmiljøet ved studiet Kommunikasjon og Livssyn ved NLA Gimlekollen.² Denne metoden fokuserer på hvilke verdier som uttrykkes i en populærkulturell tekst, og i neste omgang hvilke livssyn disse verdiene peker på. Hva ligger under overflaten? Gir verdiene som uttrykkes gode verktøy for livet? Tidligere analyser fra Damaris Norge bruker også denne tilnærmingen, se damaris.no/category/analyse.

Det gjengis ikke fulle navn på deltakerne, først og fremst fordi det vil være vanskelig med tanke på hva analysen sier om å sette mennesker i en slik presset situasjon. Analysen er bygget på de første seks episodene, samt episode 24. Fordi serien ikke bruker skuespillere, er det naturlig å både se på hva deltakerne sier og gjør ettersom de ikke bruker et manus, samt på produksjonens rolle og utsagn som iscenesetter og redigerer av virkeligheten som presenteres.

¹ *Media Audiences and the Game of Controversy*, i *European Culture and the Media* (University of Chicago Press, 2004)

² Se boken *Manus for livet* (Red: Margunn Serigstad Dahle og Lena Skattum, IKO Forlag 2010)

2. Bakgrunn

a. Presentasjon av format og bakteppe

Sjangeren reality-TV er et programformat som ikke har manus eller skuespillere. Mennesker opptrer som seg selv. Det finnes flere underkategorier av reality-TV: Dokureality der man følger mennesker hjemme hos seg selv, idrettskonkurranser der man også får glimt av det sosiale mellom slagene og eller konsepter der man samler mennesker i en gitt setting som på en gård eller på et kjøkken er noen eksempler. Ofte er det element av konkurranse, der ukentlige utslagninger bygger opp til jevnlig høydepunkt. Det er rimelig måte å lage TV på, siden man ikke betaler for forfattere eller skuespillere. Avhengig av hvilken type produksjon, kan innspillingen foregå foran et publikum, i ekte settinger eller med skjulte kamera. Nye konsepter blir stadig utviklet og videresolgt, og som regel må hver enkelt produksjon holde seg strengt til programideen.

Radioserien *This is your life* regnes ofte som den første innen sjangeren. Den startet opp sent på 1940-tallet, og skiftet over til TV tidlig på 1950-tallet. Serien presenterte ekte menneskers historier, og bygget på ekte menneskers deltakelse. I 1973 kom et markant skifte med serien *An American Family*, som regnes som det første reality-showet³.

Mange vil også argumentere for at det neste skiftet kom med *Big Brother*⁴, som stengte en gruppe mennesker inne i et hus over en lengre periode med overvåkning 24 timer i døgnet, med bruk av nattkamera på soverommene. I Norge ble dette den første serien der det ble vist at deltakere hadde sex foran kamera, riktignok under dyna. Siden har flere avarter av denne typen reality utviklet seg, mest kjent er kanskje *Paradise Hotel*⁵.

Konseptet *Ex on the Beach* ble først produsert av og sendt på MTV i England i 2014⁶. Åtte single menn og kvinner blir sendt til et sted med sol og sjø, og de er på jakt etter kjærlighet. Etter hvert dukker deltakeres ekskjæresten opp, enten ute etter hevn eller etter å blåse liv i gammel kjærlighet. Hver gang ekser kommer inn, må noen i huset reise hjem – men det er ikke lett å skjønne kriteriene for hvem som må dra. Det er produksjonen som bestemmer, ikke deltakerne selv, og ingen vet hvorfor den enkelte blir sendt hjem.⁷ I *Ex on the Beach Norge* 2018 ble deltakerne sendt til Mauritius, der de bodde i et luksushus med basseng. Der blir de fratatt klokke, de har ingen rutiner, det er fri tilgang på alkohol, de har ingen avveksling, det er lite tilgang på alenetid. I tillegg kjenner de reality-sjangeren, dersom man blir omtalt i mediene kan det bli et springbrett til en ny livsstil i etterkant.

b. Om *Ex on the Beach Norge*

Ex on the Beach Norge blir produsert av Discovery Networks Norge, som eier kanaler som TV Norge, Fem, Max, Eurosport og TLC. De har dermed lang erfaring i å produsere realityserier.

Programmet fulgte malen fra UK. Serien ble sendt i 23 episoder, samt en episode med høydepunkter og en med «livet etter». Underveis fikk serien stor oppmerksomhet, både fra presse og fra fagfolk.

³ https://en.wikipedia.org/wiki/An_American_Family

⁴ [https://no.wikipedia.org/wiki/Big_Brother_Norge_\(2001\)](https://no.wikipedia.org/wiki/Big_Brother_Norge_(2001))

⁵ https://no.wikipedia.org/wiki/Paradise_Hotel

⁶ [https://en.wikipedia.org/wiki/Ex_on_the_Beach_\(UK_TV_series\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Ex_on_the_Beach_(UK_TV_series))

⁷ <https://www.dagbladet.no/kjendis/kastet-ut-av-ex-on-the-beach-uten-forvarsel---skjonner-fortsatt-ikke-reglene/70146639>

Den norske versjonen har ingen kommentator slik som den opprinnelige, men har en introduksjons-voice over som poengterer at målet med oppholdet er å feste, date og flørte.

En episode består av en komprimert fortelling av hva som har skjedd i løpet av de siste dagene. Det inkluderer noe hverdagsliv – bading, soling, leking, fellessamtaler, små glimt av samtaler osv, intervjuer med deltakerne der de reflekterer over hendelser i huset, aktiviteter utenfor huset som noen utvalgte får dra på, dater for et varierende antall personer og aktiviteter for alle i huset (ofte relatert til en fest). I tillegg kommer med jevne mellomrom nye personer til øya.

c. *Ex on the Beach* og verdier hos deltakerne

Basert på hva deltakerne sier og gjør i huset, kan man peke på noen felles verdier som synes å være viktige for dem. Samtidig er det viktig å holde frem at de er i en svært presset situasjon. Det er ikke sikkert de hadde handlet på samme måte i en setting der de har mer kontroll. Ikke minst er det krevende for dem å forholde seg til at de ikke vet hvem som må ut. De har bare en følelse av at det er dem som ikke bidrar til dynamikken i gruppen, og da blir det viktig å være en interessant person. De har ingen oppgaver, de skal ikke jobbe sammen, det eneste som forventes av dem er at de er i stand til å skape drama. I tillegg skal det mye til at en person som er utrent foran kamera ikke preges av å bli filmet, blant annet ved å overdrive eller spille skuespill.

a. Identitet i det grenseløse

I den første episoden får vi høre de første åtte deltakerne presentere seg selv. Beskrivelsen er tilpasset settingen, og inneholder ingenting om bakgrunn, familie, studier, jobb, hva de trives med eller hva som betyr noe for dem. Først og fremst handler det om å selge seg selv. Flere av dem gjør det med vekt på det grenseløse, det eksperimentelle, man ønsker ikke å bli stemplet som kjedelig. (En deltaker presenterer seg selv som ferdig med vanlig misjonærstilling som 17-åring, en annen som en skitten, liten pike, en tredje at han var glad i eldre damer og analsex.) A4 er begredelig og oppbrukt, man lengter etter tilfredsstillelse gjennom det ekstraordinære. Det oppleves som om det er mer klanderverdig å ha rammer enn å være fri, både på det seksuelle, på generell livsutfoldelse, på hva man tillater seg å si til og om andre, på hvordan man forholder seg til løfter til seg selv og andre. Det er liten refleksjon over hvilke rammer som uvegerlig vil være der likevel.

Det grenseløse fører også til at det er vanskelig å virkelig mene nei, kommunisere nei eller å lytte når andre sier nei. Det ser vi ikke minst gjennom et par av de mest omdiskuterte scenene: En person sier nei når to andre vil ha gruppesex. Han frykter det vil ødelegge mulighetene for å få den han egentlig vil ha. De to som forsøker seg tar ikke nei for et nei, de girer hverandre og presser ham langt lenger enn han er komfortabel med. I etterkant sier en annen deltaker at mannen burde gått bort, nærmest som om det var hans feil. Hadde man kunnet si det samme til en kvinne – du burde gått vekk fra de to mennene som holdt deg fast og presset deg? Hvilke muligheter har denne deltakeren til å sette foten ned og klage i etterkant, når man kjenner omstendighetene? En annen hendelse finner sted i episode seks, en mannlig deltaker sier at det er ubehagelig å bli tatt på private kroppsdeler, men han blir avfeid og avkledd.

b. Snill innerst inne

Derfor blir man også overrasket over at det synes viktig for de fleste deltakerne å presentere seg som snill og samvittighetsfull. Flere av dem nevner at de oppfatter seg selv som snille, i betydningen vennlige og omsorgsfulle. Det er de sannsynligvis også, men i serien blir «snill mot seg selv» viktigere enn å være snill mot andre. Selve verdien drukner. Snillhet blir ofte brukt som et middel for å oppnå noe for seg selv.

Til tross for en språkbruk mot hverandre og om hverandre som til tider er sjokkerende, blir man forbløffet over evnen til å være raus. Der kan se ut til at det er oppstått en uoverstigelig kløft mellom to personer etter å ha gitt hverandre knusende karakteristikk eller begått løftebrudd. Men i neste omgang unnskylder de hverandre og tåler hverandre og inkluderer hverandre, samt viser selvinnsikt i sin egen rolle i dramaet.

Snill for deltakerne betyr gjerne full raushet. Det innebærer å akseptere andres valg som autonome personer, selv om en selv blir lei seg. Det innebærer å gi andre frihet til å ha relasjoner med hvem som helst, selv om man har hatt sex, gitt hverandre løfter eller opplevd en følelsesmessig tilknytning. Man kan nemlig ikke forvente troskap når man ikke er villig til å gi det selv. I andre sammenhenger kan det å sette grenser eller å hjelpe andre å gjøre det være et element i begrepet snill. Det finnes lite her.

c. Sex er upersonlig

Serien viser oss at sex ikke er utelukkende personlig mellom to deltakere. Den er aldri løsrevet fra samfunnet vi lever i, til tross for at deltakerne hardnakket hevder at de ikke har noe med hvilke valg de andre i huset tar. De blir såret og lei seg når de blir valgt bort etter å ha hatt sex. Det to deltakere (eller flere...) gjør, får konsekvenser for de andre i huset. Valg har ringvirkninger, også i fellesskapet.

Samtidig er sex for deltakerne upersonlig fordi de frikobler sex fra forpliktelser. Sex for dem er et fysiologisk behov som må tilfredsstilles. Flere gir uttrykk for at deres verdi er knyttet opp til sex, de vet at de kan få hvem som helst dersom de går inn for det.

Synet på sex og kropp i *Ex on the Beach* peker mot et naturalistisk syn på verden. Der er mennesket ikke mer enn det fysiske: celler, atomer og kjemi. I en slik verden er ondt og godt bare et resultat av kjemiske eller hormonelle reaksjoner, og vi kan derfor ikke stå til ansvar for følelsene våre eller hvordan vi handler ut fra dem. Ingenting er egentlig rett eller galt, for dersom jeg føler det er riktig, er det bare fysikken min som sier det slik. Ordet «synd» har ingen mening. Nakenhet er ikke skammelig eller bluferdig, det bare er. Kyssing er ikke mer enn tungegymnastikk før man velger å lese mer inn i det.⁸ Ingen grunn til å dekke seg til med palmeblader når man ikke har noen å gjemme seg for, ei heller seg selv.

Dermed blir det heller ingen objektive grenser verken for sex eller for språkbruk, eller en felles oppfatning av det gode. Sex blir bare et behov som det er helt naturlig å ønske å oppfylle, uten et større innhold. Grensene vårt storsamfunn er løselig enige om er kun at begge skal si et tydelig ja. Derfor er det også mange ungdommer som kjenner seg igjen i denne kulturen som *Ex on the Beach* viser, om enn i en noe mer moderat form – ikke minst fordi det i serien er så fortettet på tid og muligheter. Sex er knyttet til lykke, som er den viktigste rettesnoren for rett og galt.

På samme tid blir derfor sex ingenting og alt. Det er ingenting når man bare agerer på fysiske reaksjoner – og derfor kan man tilsynelatende uproblematisk utforske alt man måtte ønske. Men det

⁸ Illustrert ved en episode der gruppen er på båttur, og en kvinnelig deltaker kliner med alle de andre etter tur – fordi det er det deiligste hun vet om å gjøre.

er samtidig alt – det bekrefter ens verdi, det blir en belønning, det er et behov som jevnlig må tilfredsstilles, og i serien er det også knyttet til ens publikumsverdi. S

Og dermed har vi skissert opp en kontrast: Dersom sex er frikoblet følelser og forpliktelser, men samtidig knyttet så sterkt opp til lykke, kan vi få forvirring. Flere av deltakerne gir tydelig og gjentatte ganger uttrykk for at de ikke forstår hvorfor de er berørt, leie seg, sjalu, triste og så videre. De har jo ingen forpliktelser overfor de andre, og ønsker selv ikke å forplikte seg. Da har de ingen forklaringsmodell på den emosjonelle konflikten de opplever.

Den andre, store utfordringen er at den grenseløse sexen som omrammes kun av et bevisste samtykke, slett ikke er så ukomplisert når man er påvirket av alkohol, drama og konkurranse.

d. Lykken som kompassnål

Sex er sterkt koblet til lykke, det samme er frihet til å velge selv. Livets vei går dit det er maksimal lykke for min egen del – og da ofres gjerne tanken om å være snill. I en slik serie er selvsagt utseendet viktig, men det stikker langt dypere enn det vi ser på overflaten. Det handler ikke bare om hvor «deilig» man føler seg, eller hvordan man rangerer andre. Det henger sammen med identitet og lykke. Dersom jeg ikke er fornøyd, har jeg selv ansvar for å fikse på det som er galt, synes å være tanken. I tillegg kan ingen andre mene at mine valg er feil. Dermed ser vi spor av eksistensialisme: livet er her og nå, det finnes ingen mening, jeg må fylle den med mening – og midt i alt jeg ikke kan fikse og mestre, kan jeg dyrke min egen kropp. Utseendet blir meningen. Konsekvensen blir at man tillater seg å vurdere andre slik man vurderer fe på et marked. (Fra episode 1: «Skal jobbe litt for kjøtt, da» og «Det er ikke utseendet som teller – men drømmedama er rakettforsker med store pupper og sterke kinnben».)

- *De fristet med mojito på stranda, bading og fest, så jeg kunne ikke takke nei til det. Men det finnes egentlig ikke noe godt svar til hvorfor jeg sa ja. Det var kanskje ikke noe stort sjakktrekk, men man blir veldig lei det normale A4-livet etter hvert. Jeg ville oppleve noe annet.⁹*

En av deltakerne forklarer sitt valg om å bli med i serien slik. Det forteller i alle fall to ting. For det første: Det normale er kjedelig, og mitt ansvar er å maksimere lykken. For det andre: produksjonen hevder at deltakerne er vel forberedt på det som venter, at de vet hva de blir med på. Men de vet at å appellere til nettopp denne verdien, det grensesprengende, det unormale, det lettvinne, flukten fra en selv og kravene i eget liv, det frister og kan i noen tilfeller gjøre at deltakerne nettopp ikke tar et veloverveid valg. Det er den umiddelbare lykken som teller, det er ikke langsiktige konsekvenser.

En annen utfordring er at hva man tenker gir lykke varierer, og blir også påvirket av konkurransefaktoren i huset. Det fører oss til spørsmål om etikk.

e. Moral er flytende

I følge en undersøkelse fra The Barna Institute (okt 2018) er den rette troen for Generasjon Z¹⁰ den som ikke skader noen¹¹. I en sammensatt verden er det vanskelig for Generasjon Z å si at en mening veier tyngre enn en annen. I følge Barna har det resultert i en generasjon der en fjerdedel vil hevde at hva som er moralsk riktig vil variere med utviklingen i samfunnet. En femtedel vil også være veldig enig i at hvert enkelt individ er sin egen moralske autoritet. Dette er bare dem som velger

⁹ <https://www.seher.no/kjendis/jeg-fikk-bakoversveis-da-jeg-motte-dem/70206350>

¹⁰ Generasjon Z er i denne undersøkelsen ungdommer født etter 1995.

¹¹ <https://www.barna.com/research/gen-z-morality/>

alternativet «strongly agree», i realiteten vil nok en majoritet være til dels enige i disse utsagnene: moral er flytende. Det som ikke var greit i går, kan være helt greit i dag.

Det vi oftere ser i *Ex on the Beach*, er at det jeg synes var greit i går, ikke nødvendigvis er greit i dag. Det gjør det vanskelig å trekke opp grenser – hvordan kan man si at man angreer på noe man ble med på av egen vilje?

Når moralen ikke er objektiv, er det duket for misforståelser. Deltakerne leser situasjoner fullstendig ulikt, og de dømmer dem fullstendig ulikt. Dermed blir rettesnoren stort sett å minimere skade: dersom det jeg gjør ikke påfører andre skade, er det greit – og det opp til meg å avgjøre andres skade, ikke dem selv. De kan nemlig ikke bestemme hvordan jeg bedømmer moral.

Som nevnt: det at man ikke definerer grenser eller ønsker å la seg styre av dem, betyr ikke at de ikke finnes. Til stadighet filmes deltakere som gremmes, som angreer eller som eksponerer hvor sårbare de er. Dermed oppstår en konflikt og en avstand: Dersom jeg er helt fri til å gjøre hva jeg vil og ønsker det samme for andre, hvorfor føler jeg meg trist?

f. Kjærlighetens betydning

Da en av deltakerne hevdet at han var kommet til Mauritius for å finne kjærligheten, gispet de andre. Kjærlighet og forpliktelse synes ikke viktig for dem overhodet, i alle fall ikke i denne settingen eller på dette stedet i livet. En deltaker forteller at han aldri har vært trofast i et forhold, derfor regnet han det heller ikke som forhold – men han mistenkte at den andre parten trodde det.

Men gang etter gang uttrykker de likevel en lengsel etter å bli sett, bekreftet og elsket («du må virkelig vise meg at jeg er noe spesielt for deg», sier en av deltakerne som et krav for å gå med på sex). Og når enkelte deltakere forsvinner ut av huset, blir det landesorg. Det er ikke den trofaste, monogame parkjærligheten som står i sentrum, men vennekjærligheten er særdeles viktig for dem. Trygge relasjoner, et anerkjennende fellesskap som tåler og gjensidig omsorg er vesentlig. De som finner dette, er tydelige på at det betyr mye. Vennerelasjonene rangerer langt høyere enn de seksuelle relasjonene.

d. *Ex on the Beach* og virkeligheten

Det er vanskelig å lage en analyse av et realityshow uten å referere til produksjonsteamet bak, i sær for et show som har fått så stor medieomtale og som er så omdiskutert. Som produsenter er de en skjult aktør: de plukker ut dem som skal hjem, de vurderer hva som skal klippes inn og bort og tidslinjen i det hele, de vurderer når de må bryte inn i det som skjer, de legger opp til aktiviteter og sammensetninger av mennesker. Hvilken rolle mener Discovery de selv har? Er det utelukkende seernes ansvar å forholde seg til tilbudet man får, eller har avsender et ansvar for det de leverer ut?

a. Regissert virkelighet?

- *TV er nå en gang et utstillingsvindu. Om kamera følger bloggere, fallskjermhoppere eller politikere, så viser vi jo frem en variant av en virkelighet. I «Ex on the Beach» viser vi det som skjer i villaen. Om det er gjort på en god eller dårlig måte, det får være opp til hver enkelt å mene noe om. (Mediesjef Hanne McBride i Discovery til NRK.no¹²)*

¹² https://www.nrk.no/kultur/kaller-_ex-on-the-beach_-for-klassehat-1.14215461

Kan man si at det som skjer i *Ex on the Beach* er en variant av en virkelighet, når settingen er så tilrettelagt for drama og intriger? Er det akkurat det samme om kameraet følger en politiker som setter grenser for sitt privatliv, eller idrettsutøvere som slipper seerne inn rundt middagsbordet og på treningsbanen – og en gjeng lettkledde ungdommer som ikke har pause fra kameraene og har fri tilgang til alkohol og som aner at de må skape drama for å få bli? Det ligger i realitysjangerens natur at produksjonen er den ukjente deltaker. Klippingen er selvsagt avgjørende for hvordan personene og hendelsene blir fremstilt. Utvalget av deltakere er avgjørende for temperaturen i huset. Elementer i dagliglivet ligger i produksjonens hånd, som mat, aktiviteter, ekstraordinære hendelser, timing på meldinger til deltakerne, spørsmål som stilles i intervjuene i etterkant. Alt dette fungerer som regi, selv om det ikke er skrevet et manus eller finnes en regissør. Hanne McBride i Discovery Norge sier til VG¹³ at programmet speiler det som faktisk skjer på øya. Når flere dager i huset blir klippet ned til 40 minutter, har produksjonen stor makt, og bør være ærlige på det.

Det er ikke det samme som å kaste produsenten foran bussen. Som psykolog Peder Kjøs påpeker til Dagbladet: «At alt ansvar skal ligge på noen andre fordi man har hatt en dårlig opplevelse, det er en total ansvarsfraskrivelse. Det er jo egentlig å umyndiggjøre seg selv».¹⁴ Deltakerne har selvsagt full frihet til å spille en mer tilbaketrukket rolle, og enkelte gjør også dette. Det krever bare langt mer av dem enn av produksjonen som har større distanse.

b. Sosialt eksperiment for debatt?

- *Men programmet eksisterer jo ikke i et vakuum og uten kontekst. Samfunnet er konteksten, og det at diskusjonene foregår både i programmet, i det offentlige rom og rundt nettbrett på pike- og gutterom landet over, gjør det i høyeste grad relevant. (Hanne McBride til dagbladet.no)¹⁵*

Discovery synes å si at programmet er selvforsvarende fordi det reiser spørsmål om hvilke grenser vi ønsker å ha, både som samfunn og som enkeltpersoner. I tillegg bruker McBride seriens seertall som et forsvar, særlig at det blir sett av mange unge.¹⁶ Samtidig hevder de at deltakerne er vel forberedt på det som møter dem. Serien viser likevel at enkelte deltakere gir uttrykk for at det ble tøffere enn forutsett, samt at de gikk med på ting som de egentlig ikke ønsket. Ved å gå over grensene, synliggjøres at det faktisk finnes grenser – men da er det vel sent. Har deltakerne innsikt i sine egne grenser i en slik setting? Kan vi bruke ekte mennesker i ekstreme situasjoner i slike sosiale eksperiment for å reise samtaler i offentligheten og rundt middagsbordet? Vil serien være med på å flytte grenser for seere og gjøre det vanskeligere for dem å selv sier nei?

Sosiolog Karen Sternheimer skriver om realityserien *The Bachelor* at når mennesker kommer i en ukjent situasjon, vil de forsøke å skape orden.¹⁷ De bruker det de vet for å navigere, og i en realitysetting vet deltakerne en del om hva som vil svare seg å gjøre. De står ikke egentlig fritt til å velge. Vi kan kjenne oss igjen i følelsen når vi oppfører oss annerledes i en gruppe enn vi ville gjort et sted vi var trygge. Sternheimes andre poeng er at mennesker blir passive når andre har definert

¹³ <https://www.vg.no/rampelys/i/8wAowd/realitydeltakere-slakter-ex-on-the-beach-jeg-ble-fysisk-kvalm>

¹⁴ <https://www.dagbladet.no/kultur/psykolog-om-ex-on-the-beach-floken---det-var-ikke-spesielt-lurt/70509099>

¹⁵ <https://www.dagbladet.no/kjendis/ex-on-the-beach-far-legeslakt---haper-alle-reagerer-pa-dette/70146697>

¹⁶ <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/5Vg6bX/discovery-svarer-paa-kritikken-har-tro-paa-at-seerne-selv-evner-aa-problematisere-det-de-ser>

¹⁷ <https://www.everydaysociologyblog.com/2010/04/sociology-meets-the-bachelor.html>

situasjonen for dem. Dersom de finner ut hva som er det store målet, vil de strekke seg langt, selv om de egentlig mistrives eller ikke ønsker å vinne prisen. Derfor gjør mange ting i en innspilling i en realityserie som de ellers aldri ville gjort, og de vil muligens aldri innrømme det.

McBride forteller at produksjonen hele tiden var klar til å bryte inn dersom en situasjon eskalerte. Men produksjonen er som bukken og havressekken, jo mer ekstrem en situasjon blir, jo mer omtale. Situasjonen der en mannlig deltaker forsøker å si nei til to kvinner, forsvarer kanalen med at han «kysser og koser litt også», og at de ble venner igjen etterpå. Det er flere elementer som kan kommenteres her:

- Mannen sa helt klart nei, de to kvinnene overhørte det. Når sier man nei høyt nok?
- Kan man si til et overgrepsoffer at det så ut som om du likte det, så da kan du ikke klage?
- Dette skjer tidlig i produksjonen. Kameraet er påtrengende. Produksjonen følger med. Forventningen til deltakerne er at de skal være grensesprengende og ville, og reality fungerer slik at den som vekker oppsikt, får TV-tid. Det er et program der de skal ha sex. Hvor stor mulighet opplever deltakeren at han har til å nekte?
- Konteksten har mye å si, Discovery skal ha ros for at de ikke kjørte scenen frem i sosiale medier av den grunn. Det må også anerkjennes at debatten i etterkant helt sikkert hjelper noen til å tydeliggjøre grenser. Men det er likevel en risiko å ta at seere har kompetanse til å vurdere episoden ut fra etterspillet – ikke minst fordi det fremheves at det er mange unge seere.
- En annen kvinnelig deltaker legger skylden på mannen for å ikke avbryte. Hvorfor tar kanalen med denne samtalen i sendingen?

En kan argumentere for at Discovery ikke gjør noe mer her enn vi konstant finner på sosiale medier. Grensen mellom det personlige og det private er stadig mer utvasket. Mennesker byr på seg selv uten forbehold. Men her har ikke deltakerne mulighet til selv å redigere virkeligheten, eller til å ta et steg tilbake og holde igjen publiseringen. I tillegg kan man ikke sammenligne en situasjon der man i sosiale medier deler en del av en hverdag med å bli filmet 24/7 i stressende omstendigheter.

c. *Autonome seere?*

- *Vi tar programmets målgruppe på alvor og har tro på at seerne selv evner å problematisere det de ser på. [...] Og så håper vi at en økende bevissthet rundt grenser kan være ett av utfallene av sekvensen.* (Hanne McBride til vg.no)¹⁸

Ex on the Beach er fremdeles tilgjengelig på strømmetjenesten Dplay. Discovery har anledning til å legge serien bak betalingsmur, men reklamefinansiering gjør at de velger å benytte muligheten til å legge den åpen for alle. Innholdet hadde blitt vanskeligere tilgjengelig for en stor gruppe yngre seere dersom strømmingen krevde abonnement. Det er mulig at Discovery har vurdert det slik at reklamefinansiert gratisstrømming fører til flere seere og mer omtale – og dermed mer penger. Men dette er også et verdiladet valg. Dersom de tror at seerne evner å problematisere det de ser på, innebærer ikke det at det som sendes er problematisk? Kan man fraskrive seg ansvar som formidler ved å gi det over til seernes vurdering? Har barneskoleelever nødvendig distanse og kunnskap til å skille skitt og kanel?

To faktorer bør løftes tydeligere frem: Det er fullt mulig for både ungdom og voksne å diskutere gode grenser for seksuallivet uten å måtte skyve frem unge mennesker i et eksperiment foran hele Norges befolkning. Mange seere har ikke et nettverk som hjelper dem å reflektere over

¹⁸ <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/5Vg6bX/discovery-svarer-paa-kritikken-har-tro-paa-at-seerne-selv-evner-aa-problematisere-det-de-ser>

problemstillingene. Det kan til og med være grunn til å tro at nettopp dem som behøver hjelp til å tolke og reflektere kanskje ikke har disse samtaleene rundt middagsbordet.

Om man kunne forsvart å bruke deltakerne til samtalestarter, så er det selvsagt flott dersom noen får økt bevissthet rundt grenser. En kommersiell TV-kanal har heller ingen forpliktelse til å sørge for at ingen blir krenket eller oppleve innhold vanskelig. Da er det lite man kunne ha sendt. Det kan ikke være for mye forlangt av seeren å sette seg noe inn i hva som kommer dersom man ser på *Ex on the Beach*. Men serien driver seksualopplysning. Det må være rom for å reflektere over at det finnes en risiko for at mennesker synes det blir langt vanskeligere å sette tydelige grenser etter *Ex on the Beach*.

e. Konklusjon

a. Sammenfatning

Et uttrykk som synes å gå igjen i debatten rundt *Ex on the Beach* er at serien er umoralsk. Umoral betyr at noe er i strid med visse moralnormer. Kan man bruke en slik karakteristikk om *Ex on the Beach*? På den ene siden løfter Discovery flere ganger frem at serien bare belyser en subkultur som i høyeste grad eksisterer i Norge. Innenfor denne subkulturen vil man selvsagt ikke karakterisere mye av det som skjer i huset som umoralsk, det er mer som å være med på et spill. I en slik kultur vil det kanskje være mer umoralsk å dømme noen eller å innskrenke den enkeltes frihet. På den andre siden vil nok en majoritet av seerne fremdeles si at mye av det som foregår i serien er direkte umoralsk: egoisme, manglende respekt for grenser, vurdering av kropp som på et kjøttmarked og menneskets verdi sterkt knyttet mot utseende, løfter som ikke er verd tre øre, konflikter som eskalerer til det absurde, og en språkbruk mot hverandre som kan ta livsmotet fra folk.

Vi kan ikke si at serien er uten moral. Den er bare en annen moral. Den er flytende og personlig, ikke objektiv og gitt av noe utenfor. Den bryter ofte med det som fremdeles oppfattes som allment. Også på det seksuelle området finnes en moral. Den er løsrevet fra kjærlighet. Det kan synes som om den er ganske enkel: alt er lov, så lenge begge/alle godkjenner. Utfordringen er at når moralen er følelsesbasert og personavhengig, blir det store rom for misforståelser. Moralene er sterkt knyttet til lykke, først og fremst for egen del, men også ut fra hva som påfører andre skade. Dersom en handling ikke synes å påføre andre skade, er det greit. Man står også fritt til å skifte mening om et moralsk ståsted – man ønsker ikke å ha sex med en person for å skåne seg selv eller en annen, men dagen etterpå «bare ble det slik», og det forsvares. Samtidig ser vi en vilje til å strekke seg, til å endre standpunkt, til å innrømme feil (selv om det ofte fnises bort).

Hovedpunktene fra analysen blir derfor:

1. «Reality» er et upresist begrep. Produksjonen har store muligheter til å styre fremstilling og utvikling, og det vi ser er ikke et utsnitt av virkeligheten. Likevel formidles verdier som hva som gir mening, hva som er godt, hva som er viktig for et bra liv og så videre.
2. Deltakerne blir satt i situasjoner der alt er lagt til rette for at de skal legge et moralsk rammeverk til side. Argumentet for er at de har innsikt i hva de velger: det er et moralsk valg å si ja til deltakelsen. Argumentet mot: man har sjelden faktisk reell innsikt i hva en slik situasjon innebærer. Man har ikke kontroll på produksjonen eller hva mangel på rutiner, arbeidsoppgaver osv fører til. Det er

heller ikke lett å offentlig si at deltakelsen koster mer enn den smaker dersom en gikk lenger enn det som var greit. Nettopp fordi det hele er selvalgt er det en fare for at det blir for skamfullt.

3. Deltakerne representerer en virkelig del av Generasjon X, der moral oppleves som flytende. Det må man forholde seg til, og jobbe med å vise hvorfor et liv med gitte rammer kan være et bedre liv.
4. Sex blir en seierspris og et trofé man kan vise frem. Det knyttes store håp til sex.
5. Produksjonsteamet, her Discovery Networks Norge, har to moralske hovedargumenter til forsvar for å sende serien. For det første løfter serien frem en subkultur som faktisk finnes. For det andre løfter serien frem viktige etiske spørsmål og gjør det enklere å samtale om dem på tvers av kultur og generasjon. Utfordringen er at det er umulig å vite om de med det bidrar til at en slik kultur normaliseres.
6. *Ex on the Beach* fremstår som en tilværelse der ens egen verdi konstant er på vektskålen, og verdien handler om utseende, en ekstrovert personlighet og evne til å bryte grenser (egne og andres).
7. Kan vi som seere legge skylden over på villige deltakere? Eller på kyniske produksjonsteam? Hvorfor godtar vi å se på at mennesker blir behandlet på en måte som vi aldri hadde akseptert å utsette våre barn for, eller at mennesker overforbruker alkohol, eller at de med åpne øyne eksponerer sin sårbarhet for å vinne oppmerksomhet?

b. Moralsk panikk?

- *Å mene noe særlig om rett og galt på seksualitetens arena er derimot risikofyllt. Og hvis du sier noe, bør du helst starte med å understreke at du verken er kristen, prippen eller moralistisk.*¹⁹ (Espen Ottosen i Morgenbladet.)

Kan man mene noe om en slik serie uten å bli vinglende på en høy hest? Dersom deltakernes (og Generasjon Z) opplevelse av moral er rett, at den er flytende og personlig, har man da anledning til å overhodet vurdere en slik serie – vil ikke konklusjonene bli et utslag av egen moral og ikke kunne overføres til andre? Denne analysens utgangspunkt er at det er noen valg som er klokere, noen valg som øker sannsynligheten for et godt liv. For å sitere Ottosen videre, det er ikke moralisme, det er alminnelig moral.

Men likevel kan både kommentarer og slike analyser bli anklaget for moralsk panikk, at en gruppe mennesker som oppfører seg utfordrende vekker så stor oppstandelse at de oppleves som en trussel, og at mediene tjener på å bygge opp under dette. Er det grunn til moralsk panikk over at en subkultur representeres i mediene – den finnes jo? Utgjør det en trussel for samfunnet at livsglade, frie ungdommer fester i ukesvis og koser med hverandre? Eller blir et forsøk på å nyansere bildet bare en bakvei inn for å begrense menneskers livsutfoldelse?

¹⁹ <https://morgenbladet.no/ideer/2018/09/det-er-forskjell-pa-moralisme-og-helt-alminnelig-moral-skriver-espen-ottosen>

Det er ikke denne analysens formål å antyde at deltakerne bør beskyttes mot seg selv, eller at de har lav IQ, som McBride antyder at kritikere mener²⁰. Men deltakerne tar valg som helt klart ikke er kloke. Bagasjen de fikk med seg må de bære resten av livet, og vi får nok ikke bare ærlige svar om hvor tung eller lett den er. Man må løfte blikket. Et livssynsperspektiv på serien viser at den reiser mange spørsmål om livet, og den gir mange svar. Å feste sin tillit til andres bekreftelse er ustabil. Å totalt frikoble sex fra forpliktelse viser de at er vanskelig. Å koble lykke med grenseløshet duker for misforståelser og egoisme. Det er godt for et samfunn å ha flest mulig stabile, trygge relasjoner, både for voksne og barn. Det er langt fra å påpeke at livsstilen i *Ex on the Beach*-huset er usunn til å mene noe om den jevne nordmanns sexliv. Det er langt i fra moralsk panikk å peke på at verdiene serien løfter frem ikke er til det beste for barn og ungdom. De er tross alt en stor del av seergruppen.

c. *Utblick*

Det er lett å si at deltakerne «burde visst bedre» og «har en dårlig moral». Vi må gjøre en grundig jobb for å forstå deres utgangspunkt, hva som er grunnlaget for deres vurderinger. Da er det lettere å forstå hvorfor det har liten hensikt å snakke om begreper som synd eller tilgivelse, trofasthet og selvbeherskelse. Deltakerne møtes med en felles forutsetning: Det er mitt ansvar å skape mening og innhold i livet, det finnes ingen gitt mening og ingen gitt retning, ingen steder utenfor meg selv å feste mitt håp og min tillit. Da kan det gi noe mer mening at løsningen blir å gripe til det umiddelbare. Man bruker det som føles godt og gir glede.

Det store fokuset på sex gir helt riktig en gyllen anledning til å snakke om hva sex er, selv om man selv velger å ikke se. Det åpner dører for å si at sex er langt *mer* en man ser i serien, mer mystisk, mer tilfredsstillende, mer grensesprengende. Men det er også langt *mindre* enn man ser i serien: det er ikke noe å bygge vår verdi på, det er ikke noe vi kan feste vårt håp til. Vi er langt mer enn vår seksualitet.

Det at seeren er nettopp en bruker, gjør kanalene i stand til å produsere slik underholdning. To korte poeng: 1. Vi bruker ofte denne type underholdning for å slippe unna våre egne liv, med våre utfordringer og rutiner. Men vi gjør det ofte samtidig som vi hever oss over deltakerne, vi tar bedre moralske valg, vi er klokere, vi er mer rotfestet, vi er snillere og så videre. Reality er en øvelse i skadefryd. Nettopp denne tanken gjør at vi i praksis er på lik linje. Vi blir både dommer og jury, en posisjon Bibelen aldri mente at vi skulle ha. 2. Vi drømmer alle om å bli sett og anerkjent, og i den rette situasjonen vil de fleste av oss kunne gå for langt.

Det største ansvaret for *Ex on the Beach* og deltakernes velbefinnende ligger på den enkelte seer.

²⁰ https://www.nrk.no/kultur/slik-fant-de-deltakere-til-_ex-on-the-beach_-1.14207848